

Marek Gołosz

Geneza i instytucjonalizacja Koalicji Kanaryjskiej

Abstrakt Genesis and institutionalisation of Canarian Coalition

This article presents the origin and institutionalisation of Canarian Coalition (sp. Coalición Canaria, CC), which emerged in Spanish party system in 1993. Since then it has ruled the regional government of Canary Islands autonomous community. The author attempts to reach causes of creation of this non-state-wide party and draw the process of its organizational and political program consolidation and explain the phenomena of its electoral and parliamentary stability.

Key words: regional government, autonomous community, institutionalisation, electoral and parliamentary stability

Wstęp

Występowanie partii regionalnych jest zjawiskiem charakterystycznym dla wielu zregionalizowanych systemów politycznych. Politolodzy dostrzegają współzależność pomiędzy stopniem decentralizacji systemu politycznego a liczbą podmiotów artykułujących kwestie regionalne w jego obrębie¹. Regionalizacja polityczna, której istota polega na wertykalnym podziale władzy państwowej, w tym władzy ustawodawczej, pomiędzy centrum a regiony oraz nadaniu regionom ram instytucjonalnych wzorowanych na systemach parlamentarno-gabinetowych, otwiera nowy obszar rywalizacji

---

¹ R.D. Fitjar: *The Rise of Regionalism: causes of regional mobilization in Western Europe*. London—New York 2010, s. 66; J. Iwanek: *Partia regionalna, partia lokalna, regionalne i lokalne systemy partyjne — aspekty teoretyczne*. W: *Autonomia terytorialna w perspektywie europejskiej: regionalne i lokalne partie polityczne i systemy partyjne*. Red. J. Iwanek, W. Wojtasik. Toruń 2014, s. 11.

politycznej. Przestrzeń ta, z racji ograniczenia kosztów międzypartyjnej konkurencji, zwiększa szanse pojawienia się alternatyw programowych zaadresowanych do mniejszej niż wspólnota wszystkich obywateli grupy społecznej i polityzujących dane terytorium subpaństwowe.

Wpływ regionalizacji na system partyjny dobrze ilustruje przypadek Królestwa Hiszpanii, które po wprowadzeniu na początku lat osiemdziesiątych XX wieku reform decentralizujących system polityczny, stało się świadkiem erupcji nowych projektów regionalnych. Nie myślimy tu o ruchach etnoregionalnych Katalonii czy Kraju Basków, których działalność uznać można za determinantę regionalizacji. Chodzi o te ugrupowania polityczne, których geneza leży w konsolidacji Hiszpańskiego Państwa Wspólnot Autonomicznych. Niewątpliwie część z tych formacji miała charakter politycznych efemeryd. Tylko niewielu udało się uzyskać relewancję na obszarze swej aktywności oraz wpływać na ogólnopństwowy proces decyzyjny. Niniejszy artykuł poświęcony jest Koalicji Kanaryjskiej (Coalición Canaria, CC), czyli jednemu z tych projektów, które odniosły polityczny i organizacyjny sukces w zregionalizowanej Hiszpanii.

Cel niniejszego opracowania nakierowany jest na genezę i proces społecznej instytucjonalizacji Koalicji Kanaryjskiej, która pojawiła się na hiszpańskiej scenie politycznej w roku 1993, by od tego momentu nieprzerwanie sprawować władzę na archipelagu. Stawia to ją w jednej linii ze „starymi” formacjami etnoregionalnymi Katalonii czy Kraju Basków, które rządzą w swoich regionach od czasów tranzycji demokratycznej i reprezentują wysoki indeks odpowiedzialności rządowej. Aby wyjaśnić ten fenomen, w dalszej części tekstu zostaną omówione problemy, które skupiają się wokół następujących pytań: Co przyczyniło się do powstania Koalicji Kanaryjskiej? Kiedy i w jaki sposób wyeliminowano jej słabe strony determinujące niską instytucjonalizację? Czy można dziś zaliczyć CC do dojrzałych organizacyjnie partii politycznych?

Tekst podzielony został na cztery części. W pierwszej kolejności opierając się na literaturze przedmiotu, odniesiemy się do kluczowych pojęć analizowanego problemu. Następnie skupimy się na kontekście społecznym i formalnoprawnym, w którym Koalicja Kanaryjska zaistniała i funkcjonuje. W trzeciej części omówimy genezę CC, koncentrując uwagę na pierwszym etapie konsolidacji, tj. na momencie przejścia władzy we wspólnocie autonomicznej i uzyskania reprezentacji w hiszpańskim parlamencie. Czwartą część poświęcimy przebiegowi instytucjonalizacji Koalicji Kanaryjskiej oraz ocenie jej poziomu.

Wprowadzenie definicyjne

Przyjmuje się, że partie o większym poziomie instytucjonalizacji, a więc takie, które są bardziej efektywne w podejmowaniu działań kolektywnych, lepiej radzą sobie w konkurencji z innymi. Instytucjonalizacja gwarantuje partii przetrwanie organizacyjne. Jak ma to się jednak do ugrupowań, których rozmiar poparcia społecznego w odniesieniu do całego terytorium państwowego jest minimalny, a ich podstawową płaszczyzną aktywności jest poziom subpaństwowy? Jeden z dylematów, z którym muszą się zmierzyć liderzy formacji regionalnych, sprowadza się do kwestii: Czy do osiągnięcia relewancji regionalnej muszą one przyjąć model rozwoju organizacyjnego właściwy partiom ogólnokrajowym? Ekstrapolując na poziom subpaństwowy konstatacje politologów, którzy analizowali przedmiotowe zagadnienie w odniesieniu do narodowych systemów partyjnych, wstępnie akceptujemy hipotezę o konieczności takich adaptacji organizacyjnych.

W przypadku jednostki analizowanego w tym miejscu problemu w literaturze przedmiotu dostrzegalny jest chaos terminologiczny i trudno mówić o powszechnej akceptacji definicji partii regionalnej. Wskazuje się, że pierwszą propozycję konceptualizacji tego pojęcia podjął Derek Urwin. Zapropował on, iż podstawą zaliczenia danego ugrupowania do kategorii partii regionalnej są dwa kryteria. Pierwsze z nich to charakter żądań, które stawia wobec państwa. Partie regionalne koncentrują się na dążeniu do uznania aspiracji i interesów danej grupy mniejszościowej, w tym do zapewnienia formalnoprawnych warunków rozwoju jej terytorialnej tożsamości (*teritorial identity*). Drugim warunkiem uznania partii za partię regionalną jest kryterium wyborcze. Według Urwina partie regionalne ograniczają aktywność wyborczą jedynie do regionu² jako pewnej części terytorium państwowego³.

Propozycja Dereka Urwina była punktem wyjścia dla Lievena De Wintera i Huri Türsana. Badacze ci skoncentrowali się na aspekcie kulturowym zagadnienia, proponując używanie pojęcia partii etnoregionalnej. Powstanie tego typu formacji wiąжали z odrodzeniem się pod koniec lat siedemdziesiątych XX wieku roli ideologii w profilowaniu rywalizacji międzypartyjnej.

---

² Za Bogusławem Banaszakiem pod pojęciem regionu rozumiemy najwyższą jednostkę terytorialnego podziału państwa, stanowiącą najczęściej wyodrębniony geograficznie obszar o silnych więzach historycznych, kulturowych, gospodarczych, społecznych i często etnicznych, w ramach którego prowadzona jest z punktu widzenia społeczności regionu samodzielna polityka gospodarcza, społeczna i kulturalna, zabezpieczająca wspólnotę interesów społeczności danego obszaru. Za: B. Banaszak: *Porównawcze prawo konstytucyjne współczesnych państw demokratycznych*. Warszawa 2004, s. 571.

³ K. Sobolewska-Myślik: *Partie i systemy partyjne na poziomie regionu. Przykład Szkocji i Katalonii*. Kraków 2012, s. 21.

Zjawisko to było przyczyną wzrostu znaczenia partykularyzmów w sferze kultury i polityki, idących w kontrze do procesów globalizacyjnych⁴. Ich zdaniem partie etnoregionalne odwołują się do strategii stosowanych przez formacje nacjonalistyczne, przy czym zgłaszają roszczenia etnicznej i terytorialnej odrębności wobec już istniejących państw narodowych. Dlatego ich definicja powinna opierać się na dwóch wspólnych mianownikach: terytorialnym ograniczeniu aktywności do poziomu subnarodowego oraz reprezentowaniu ekskluzywnej tożsamości zbiorowej. Partie tego typu żądają najczęściej wertykalnej reorganizacji władzy państwowej i przyznania terytorium, do którego reprezentowania aspirują, większej samodzielności⁵.

Podsumowując, partie etnoregionalne należy raczej traktować jako specyficzny rodzaj partii regionalnych⁶. Dla wspomnianych badaczy kluczową przesłanką takiego pojęciowego zawężenia jest komponent kulturowej odrębności⁷ wobec kultury dominującej w państwie, tj. element, który odzwierciedlany jest w programie politycznym i artykułowany w dyskursie publicznym. Warto przywołać w tym miejscu konstatację Małgorzaty Myśliwiec, która również odróżnia formacje etnoregionalne od nieetnoregionalnych. Według badaczki te ostatnie nie kwestionują ustroju terytorialnego państwa i starają się osiągnąć swoje cele, opierając się na istniejącym porządku prawnym⁸.

Literatura przedmiotu zasobna jest w różnorakie propozycje definicyjne. Wobec pewnego chaosu pojęciowego racjonalny wydaje się pogląd Jana Iwanka, który twierdzi, iż tworzenie definicji partii regionalnej nie jest konieczne. Badacz postuluje modyfikację ogólnej definicji partii politycznej o jednostki polityczne, wchodzące w skład sfery działania partii. Trafnie zauważa, iż współczesne partie polityczne osiągają swe cele „za pośrednictwem hierarchicznych centralnych i terytorialnych instytucji państwa lub jego struktur względnie samodzielnych (samorządu terytorialnego, autonomii terytorialnej, jednostek federalnych)”⁹.

⁴ L. De Winter, H. Türsan: *Regionalist Parties in Western Europe*. London—New York 1998, s. 4—6.

⁵ Badacze zaproponowali również podział partii etnoregionalnych ze względu na zakres żądanej samodzielności. Wychodząc od rozwiązań najmniej radykalnych, wymieniają partie protekcyjnistyczne, postulujące przyjęcie rozwiązań prawnych ułatwiających zachowania i rozwoju kulturowej odrębności danej społeczności, partie autonomistyczne, domagające się przyznania regionowi autonomii, partie nacjonalistyczno-federalistyczne, żądające przekształcenia ustroju terytorialnego państwa, partie niepodległościowe, opowiadające się za separacją i utworzeniem niezależnego państwa, partie irredentystyczne, żądające przyłączenia regionu do sąsiedniego państwa. Za: ibidem, s. 205 i 207.

⁶ J. Iwanek: *Partia regionalna, partia lokalna...*, s. 16—17.

⁷ L. De Winter, H. Türsan: *Regionalist Parties...*, s. 4—5.

⁸ M. Myśliwiec: *Partie nacjonalistyczne u progu XXI wieku. Przykład Hiszpanii*. W: *Współczesne nacjonalizmy*. Red. M. Jeziński. Toruń 2008, s. 275.

⁹ J. Iwanek: *Partia regionalna, partia lokalna...*, s. 19.

Instytucjonalizacją społeczną partii politycznych określa się proces, w którego wyniku przekształcają się one w instytucje charakteryzujące się określoną strukturą, układem zależności, wzorcami zachowania, a więc elementami gwarantującymi ich stabilizację i legitymizację w ramach szerszego kontekstu społecznego. Elementy te stanowią podstawę skutecznego, kolektywnego działania w sferze publicznej, a co za tym idzie, wpływają na trwałość organizacyjną partii politycznej. Istotne jest, że wymienione komponenty instytucjonalizacji same podlegają nieustannym zmianom, dlatego partie określa się jako formy dynamicznej stabilizacji życia politycznego. Oznacza to, że jako podmioty rywalizujące między sobą, stale podlegają oddziaływaniu otoczenia. Ten rodzaj presji obecny jest już na etapie genetycznym, tj. konstytuowania, przyjmowania i adaptacji zastanych modeli organizacyjnych. Już w momencie powołania partii politycznej jej matryca genetyczna zaprogramowana przez liderów partyjnych podlega modyfikacjom instytucjonalnym. Z biegiem czasu im więcej funkcji zaczyna partia wypełniać, tym większym wyzwaniom instytucjonalnym musi sprostać, na przykład po przekroczeniu progu reprezentacji czy wejściu w sferę przetargów władczych¹⁰.

W literaturze przedmiotu znaleźć można wiele interpretacji zjawiska instytucjonalizacji. Systematyzacji tych koncepcji podjęli się Vicky Randall i Lars Svåsand. Norwescy badacze zwrócili uwagę na to, że proces ten może być rozpatrywany w aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym. Ten pierwszy odnosi się do struktury organizacyjnej partii i postaw członków wobec swojej partii, drugi z kolei odnosi się do związku partii z otoczeniem społecznym, wliczając w nie wyborców i oczywiście pozostałe partie polityczne¹¹.

¹⁰ R. Herbut: *Teoria i praktyka funkcjonowania partii politycznych*. Wrocław 2002, s. 43—47.

¹¹ V. Randall, L. Svåsand: *Party Institutionalization in New Democracies*. „Party Politics” 2002, Vol. 8 (1), s. 12—14. W polskiej literaturze przedmiotu koncepcja norweskich badaczy została przedstawiona przez A. Antoszewskiego i R. Herbuta, przy czym dokonali oni pewnych modyfikacji językowych. Polscy badacze zjawisko instytucjonalizacji sugerują rozpatrywać w aspekcie strukturalno-wewnętrznym, strukturalno-zewnętrznym, kulturowo-wewnętrznym, kulturowo-zewnętrznym. Pierwszy wymiar odnosi się do spójności organizacji wewnętrznej i tożsamy jest z koncepcją systemowości zaproponowaną przez A. Panebianco. Systemowość wyznaczana jest przez poziom centralizacji układu powiązań i posiadany przez organy kierownicze poziom wpływu na dystrybucję zasobów politycznych. Systemowości sprzyja rutynizacja, czyli stabilizacja wewnętrznych wzorów zachowań zgodnie z wykreowanymi w organizacji zasadami gry. Drugi wymiar również dotyczy stopnia autonomii decyzyjnej partii w zakresie kontroli zasobów, ale w odniesieniu organizacji zewnętrznych, na przykład związku zawodowego czy wspólnoty wyznaniowej. Również w tym zakresie stopień zwiększania samodzielności nad instytucjami sponsorującymi idzie w parze z procesem instytucjonalizacji, który jak już wspomnieliśmy sprzyja przetrwaniu organizacyjnemu partii. Wymiar kulturowo-wewnętrzny łączy się ze zjawiskiem tzw. „infuzji wartości” wśród członków partii, polegającej na tym, że staje się ona nie tylko środkiem do

W dalszej części artykułu ewolucja i stopień instytucjonalizacji Koalicji Kanaryjskiej zostaną przeanalizowane z użyciem ograniczonej liczby wskaźników. W pierwszej kolejności zwrócimy uwagę na ewolucję poziomu systemowości i autonomii zgodnie z ujęciem zaproponowanym przez Angelo Panebianco¹². Oprócz wymiaru strukturalno-wewnętrzny i strukturalno-zewnętrzny, odniesiemy się również do aspektu kulturowego. Stopień infuzji wartości wewnątrz samej organizacji określimy przez ustalenie siły i liczby rozłamów partyjnych. Zakres zakorzenienia w świadomości społecznej zoperacjonalizujemy za pomocą określenia stopnia petryfikacji terytorialnej, skorelowanego z poziomem uczestnictwa w wyborach ogólnokrajowych, regionalnych i lokalnych, a także przez ustalenie stabilności wyborczej i parlamentarnej.

Determinanty kanaryjskiej polityki

Zdaniem Ryszarda Herbuta genezę i proces instytucjonalizacji partii politycznej należy rozważać w kontekście historycznym¹³. Dlatego też przed przystąpieniem do właściwej analizy problemu konieczne jest przynajmniej zarysowanie zasadniczych czynników determinujących kanaryjską politykę.

Na Wyspy Kanaryjskie, jak na mało który region europejski, silnie wpływa czynnik geograficzny. I choć jego rola, zdaniem Władysława Szostaka, często w politologii jest niedostrzegana¹⁴, nie ulega wątpliwości, że peryferyjne położenie i insularność w istotny sposób decydują o kształcie kanaryjskiej tożsamości terytorialnej, a co za tym idzie, determinują regionalny proces polityczny. Archipelag położony jest na Oceanie Atlantyckim przy północno-zachodnim wybrzeżu Afryki i oddalony o około 1400 km od Hiszpanii kontynentalnej¹⁵. W jego skład wchodzi następujące wyspy: Lan-

---

osiągnięcia założonego celu, ale i wartością samą w sobie. Natomiast w aspekcie kulturowo-zewnętrznym instytucjonalizacja jest rozumiana jako proces zakorzeniania w świadomości społecznej, który jest wypadkową wieku partii, jej stabilności wyborczej i parlamentarnej, a także oceny poziomu depersonalizacji. Za: A. Antoszewski, R. Herbut: *Demokracje zachodnioeuropejskie*. Wrocław 2008, s. 107—114.

¹² A. Panebianco: *Political Parties. Organization and Power*. Cambridge 1988, s. 60. Za: ibidem.

¹³ R. Herbut: *Teoria i praktyka funkcjonowania partii...*, s. 42.

¹⁴ W. Szostak: *Zarys teorii polityki*. Toruń 2007, s. 135.

¹⁵ Podsumowując, z punktu widzenia położenia geograficznego Wyspy Kanaryjskie geograficznie należą do kontynentu afrykańskiego, wzięwszy pod uwagę czynnik biogeologicz-

zarote, Fuerteventura, Gran Canaria, Tenerife, Gomera, La Palma, Hierro, które rozciągnięte są na szerokości prawie 500 km. Archipelag o łącznej powierzchni 7,4 tys. km² zamieszkuje ponad 2 mln 105 tys. ludzi, przy czym dwie centralne wyspy Gran Canaria i Tenerife kumulują aż 85% ludności¹⁶.

Fakt peryferyjności względem państwowego centrum jest umocowany nie tylko w ustawodawstwie hiszpańskim, ale i prawie europejskim. Na mocy traktatu amsterdamskiego w roku 1997 przyznano Wyspom Kanaryjskim status regionu ultraperyferyjnego Unii Europejskiej¹⁷. W przypadku Konstytucji Hiszpanii ustrojodawca *expressis verbis* odnosi się do Wysp Kanaryjskich między innymi w kwestii podziału mandatów senatorskich lub przez włączenie w skład organizacji terytorialnej państwa instytucji rady insularnej (hiszp. *cabildo*) jako organu administracji lokalnej obejmującego swą jurysdykcją wszystkie gminy danej wyspy¹⁸.

Mieszkańcy Wysp Kanaryjskich to potomkowie kolonistów iberyjskich, którzy zasiedlali archipelag od końca XV wieku. Na przestrzeni kolejnego stulecia w wyniku intensywnej akcji kolonizacyjnej większa część ludności rodzimej uległa wyniszczeniu, pozostała część zintegrowała się z allochtonami, a jej kultura materialna (na poziomie kultur neolitycznych) została wchłonięta w procesie transkulturyzacji przez cywilizację europejską¹⁹. Współcześnie żywe są wśród mieszkańców zwyczaje i tradycje ludowe osadzone w szeroko rozumianej kulturze agrarnej. W przeciwieństwie do Katalończyków czy Basków Kanaryjczycy nie posiadają własnego języka literackiego, przy czym — jak wskazują badania socjologiczne — równie silnie identyfikują się ze swoim regionem. Bardziej Kanaryjczykami niż Hiszpanami czuje się 33,6% populacji. Prawie połowa (45,6%) w równym stopniu poczuwa się do tożsamości narodowej co regionalnej, pierwszeństwo identy-

---

ny, wchodzi w skład Makaronezji, obszaru wysp powulkanicznych na północno-zachodnim Atlantyku, bezsprzecznie jednak zaś pod względem kulturowym stanowią region europejski. Za: G. Morales Matos: *Las Islas Canarias, ¿Una region aislada?*. “Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles” 2001, nr 32, s. 156.

¹⁶ Instituto Nacional de Estadística [http://www.ine.es (dostęp: 4.04.2015)].

¹⁷ Regiony peryferyjne Wspólnoty Europejskiej to francuskie departamenty zamorskie, portugalskie Azory i Madeira oraz hiszpańskie Wyspy Kanaryjskie. Z racji peryferyjnego położenia w stosunku do kontynentu europejskiego, niewielkich rozmiarów, trudnej topografii i klimatu, zależności gospodarczej od niewielkiej liczby produktów, aplikacja prawa wspólnotowego na tych terytoriach państw członkowskich UE może zostać zawieszona bądź zmodyfikowana. Za: Art. 349 *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, tekst skonsolidowany: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT (dostęp: 1.05.2015)].

¹⁸ Art. 69 ust. 3 oraz art. 141 ust. 4 Konstytucji Królestwa Hiszpanii. Za: *Konstytucja Hiszpanii*. Przeł. T. Mołdawa. Warszawa 2008.

¹⁹ P. Carballo Armas: *Canarias y su diferencialidad. Balance y perspectivas del hecho diferencial canario*, Las Palmas de Gran Canaria 2001, s. 30.

fikacji hiszpańskiej przyznaje 2,7% mieszkańców. Wyłącznie Kanaryjczykami czuje się 10,9%, a Hiszpanami 5,5% populacji²⁰.

Liczby te nie odnoszą się do poczucia przynależności do społeczności insularnej, która dla mieszkańców archipelagu jest niezwykle ważna. Zdaniem socjolożki, González de la Fé, Kanaryjczycy czują się Kanaryjczykami poprzez przynależność do swojej wyspy i to ona jest głównym wyznacznikiem ich tożsamości terytorialnej. Według niej badaczki tożsamość regionalna nie jest wystarczająco skonsolidowana z powodu ograniczonego doświadczenia wspólnego regionalnego rządu. Zauważa ona również, że nie ma ona charakteru konfrontacyjnego w stosunku do tożsamości narodowej, co wynika ze słabości gospodarczej tego obszaru²¹.

Gospodarka archipelagu pozbawionego złóż kopalin mineralnych przez kilkadziesiąt lat opierała się na monokulturze rolniczej (trzcina cukrowa, wino-rosł, banany). Jeszcze w roku 1930 połowa aktywnych zawodowo mieszkańców była zatrudniona w rolnictwie (przemysł — ok. 15%, usługi — ok. 35%). Obecnie kanaryjska gospodarka opiera się na sektorze usług (75%), przy czym dominujący udział ma w nim turystyka (pod koniec lat sześćdziesiątych XX w. wyspy przyjmowały 500 tys. turystów rocznie, dziś odwiedza je ponad 9 mln każdego roku). Udział przemysłu to 21%, z czego ponad 2/3 związane jest z budownictwem. Rolnictwo skupia aktualnie niecałe 4% ludności aktywnej zawodowo²².

Wyspy Kanaryjskie korzystają ze specjalnego ustroju gospodarczo-podatkowego (Régimen Económico-Fiscal, REF). Co ciekawe został on nadany archipelagowi ustawą²³ z roku 1972, czyli jeszcze w okresie dyktatury frankistowskiej. REF nawiązywał do historycznego dekretu o portach wolnocłowych z 1852 roku. Specjalny ustrój gospodarczy miał pobudzić na Wyspach Kanaryjskich działalność przemysłową. Znosił cło w handlu zagranicznym oraz zwalniał mieszkańców z niektórych podatków, między innymi od towarów konsumpcyjnych czy obrotu towarami. W okresie tranzycji demokratycznej został umocowany konstytucyjnie oraz znowelizowany. Dziś opiera się on na systemie ulg dla inwestorów i armatorów, specjalnej strefie ekonomicznej, a także zredukowanej stawce CIT i VAT.

Archipelag administracyjnie dzieli się na dwie prowincje, które zintegrowane są w ramach jednej Wspólnoty Autonomicznej Wysp Kanaryjskich.

---

²⁰ Centro de Investigaciones Sociológicas: *Conciencia nacional y regional. Canarias* [http://www.cis.es/cis/-opencm/ES/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=1218&cuestionario=1368&muestra=4381] (dostęp: 27.04.2015)].

²¹ J. Tuñón Navarro: *La activación europea de las regiones legislativas: análisis comparado de las estrategias de Canarias, Escocia, Toscana y Valonia*. Madrid 2009, s. 92.

²² *Gran Enciclopedia Virtual de Islas Canarias* [<http://www.gevic.net>] (dostęp: 2.05.2015)].

²³ *Ley 30/1972, de 22 de julio, sobre Régimen Económico—Fiscal de Canarias* (BOE nr 176, 24.07.1972).

Pierwowzorem hiszpańskich prowincji były francuskie departamenty. Pojawiły się wraz z nastaniem XIX-wiecznego hiszpańskiego konstytucjonalizmu i ucieleśniały idee unifikacji i centralizacji. Utworzenie jednej prowincji ze stolicą w Santa Cruz de Tenerife, w której rezydował przedstawiciel rządu oraz zbierała się deputacja prowincjonalna, zaburzyło utrzymującą się do tego czasu delikatną równowagę pomiędzy elitami z wysp Tenerife i Gran Canaria i wygenerowało zażarty spór pomiędzy dwoma centralnymi miastami. Konflikt określany w literaturze sporem insularnym (*pleito insular*) trwał przez niemal stulecie. Został on zażegany w 1927 roku, kiedy podzielono prowincję²⁴.

Wspólnota Autonomiczna Wysp Kanaryjskich powstała w wyniku procesu regionalizacji Królestwa Hiszpanii, zainicjowanego w okresie tranzytacji demokratycznej na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku. Genezą głębokiej decentralizacji ustroju terytorialnego była nie tylko presja środowisk katalońskich czy baskijskich, ale fakt, iż współcześnie „decentralizm stał się cechą, koniecznym elementem demokracji”²⁵. Na mocy nowej konstytucji z 1978 roku określono zasady tworzenia regionów, ich organizację instytucjonalną, a także przyznano regionom szeroki zakres kompetencji, w tym ograniczoną władzę ustawodawczą.

Jak zauważa kanaryjski badacz, Juan Hernandez-Bravo de Laguna, walka o demokrację sprowadzała się na Wyspach Kanaryjskich do walki o decentralizację polityczną państwa oraz o samorząd lokalny²⁶. Archipelag ten stanowił jeden z regionów, gdzie oczekiwania decentralizacji władzy były powszechne, dlatego dosyć szybko uzyskał on status autonomii tymczasowej (*preautonomía*)²⁷. Jednak samo opracowanie właściwego statutu autonomicznego napotkało spore przeszkody, mimo że zarówno w Madrycie, jak i na archipelagu rządy sprawowała Unia Centrum Demokratycznego. Lokalni

²⁴ Konflikt między wyspami Tenerife i Gran Canaria szczegółowo opisuje kanaryjski historyk Marcos Guimerá Peraza. Zauważa on, że organizacja terytorialna archipelagu w okresie feudalnym opierała się na radach insularnych. Aż do XIX wieku Wyspy Kanaryjskie nie posiadały formalnej stolicy, która obejmowałaby swą jurysdykcją cały ich obszar. Utworzenie na mocy Konstytucji kadyksańskiej z 1812 r. jednej prowincji ze stolicą w Santa Cruz de Tenerife w krótkim okresie czasu wywołało ostry spór pomiędzy dwoma centralnymi wyspami. Trwał on do podziału prowincji w roku 1927. Za: M. Guimerá Peraza: *El pleito insular (1808—1936)*. Madrid 1986, s. 1—2.

²⁵ J. Iwanek: *Współczesne rozumienie autonomii terytorialnej*. W: *Społeczeństwo wobec problemu transformacji i integracji*. Red. J. Liszka. Ustroń 2000, s. 173.

²⁶ J. Hernandez-Bravo de Laguna: *Franquismo y transición política*. Santa Cruz de Tenerife 1992, s. 82.

²⁷ *Real Decreto-ley 9/1978, por el que se aprueba el régimen preautonómico del Archipiélago Canario* (BOE, nr 68, 18.03.1978). Więcej na temat autonomii tymczasowej oraz procesie regionalizacji Wysp Kanaryjskich w: M. Gołosz: *Ewolucja ustroju terytorialnego regionów insularnych Hiszpanii i Portugalii*. W: *Decentralizacja współczesnego państwa*. Red. R. Radek. Katowice 2013, s. 141—161.

działacze tej partii żądali pełnego zakresu kompetencji na wzór Katalonii i Kraju Basków w przeciwieństwie do rządu centralnego, który obawiał się zbyt ekspansywnej regionalizacji i w związku z tym próbował ograniczać aspiracje społeczności regionalnych. Zwłoka wynikała również z potrzeby opracowania takiej regulacji, która satysfakcjonowałaby obie kanaryjskie prowincje. Obawa przed uruchomieniem nowego *pleito insular* skłaniała do mozolnego wypracowywania kompromisów. Celem tych negocjacji było powstanie regionu, w którym zachowana zostanie równowaga między Santa Cruz de Tenerife i Las Palmas de Gran Canaria. Zdaniem J. Hernández-Bravo de Laguny została ona osiągnięta w drodze „paktu między dominującymi grupami społecznymi z wysp centralnych a centralą, pełniącą rolę arbitra i gwaranta tego układu”²⁸. Pakt ten sprowadzał się do kwestii stołeczności, lokalizacji siedzib instytucji regionalnych oraz ordynacji wyborczej do parlamentu.

Ustawa organiczna o statucie autonomicznym Wysp Kanaryjskich²⁹ została zaaprobowana przez Kortezy Generalne 10 sierpnia 1982 roku. Równoległe ze statutem autonomicznym weszła w życie, uchwalona na mocy art. 150 ust. 2 Konstytucji, Ustawa organiczna o transferze kompetencji uzupełniających dla Wysp Kanaryjskich³⁰, która dopełniała katalogu kompetencji do poziomu wspólnot utworzonych na podstawie art. 151 Konstytucji. Jak trudna w redakcji była treść statutu autonomicznego dla Wysp Kanaryjskich tłumaczy fakt, że dokument został przyjęty przez hiszpański parlament jako jeden z ostatnich (dwunasty). Biorąc pod uwagę to, że Wyspy Kanaryjskie jako jeden z pierwszych regionów wyszły z inicjatywą uzyskania autonomii tymczasowej (wrzesień 1977 r.), ich proces autonomizacji był jednym z najdłuższych.

Geneza Koalicji Kanaryjskiej

U podstaw Koalicji Kanaryjskiej leżał sojusz pięciu regionalnych formacji politycznych zawiązany przed wyborami do Kortezów Generalnych z 6 czerwca 1993 roku. W skład aliansu weszły Niezależne Ugrupowania Wysp Kanaryjskich (Agrupaciones Independientes de Canarias, AIC), Nie-

²⁸ A.A. Delgado Núñez: *Formación de la Comunidad Autónoma de Canarias*. W: *Temas de política y gobierno en Canarias*. Red. J.A. García Rojas. Madrid 2004, s. 42.

²⁹ *Ley Orgánica 10/1982 de Estatuto de Autonomía de Canarias* (BOE nr 195, 16/08/1982).

³⁰ *Ley Orgánica 11/1982 de transferencias complementarias a Canarias* (BOE nr 195, 16/08/1982).

zależne Centrum Kanaryjskie (Centro Canario Independiente, CCI), lokalne ugrupowanie obejmujące zasięgiem wyspę Fuerteventura — Asamblea Mayorera (AM), Inicjatywę Kanaryjską (Iniciativa Canaria, ICAN) oraz Nacjonalistyczną Partię Kanaryjską (Partido Nacionalista Canario, PNC). Wszystkie ugrupowania oprócz PNC posiadały w tym czasie reprezentację w parlamencie regionalnym, a najsilniejsze z nich — AIC — wchodziło w skład rządu regionalnego, współtworzonego z Hiszpańską Socjalistyczną Partią Robotniczą (Partido Socialista Obrero Español, PSOE).

Wspomniane Niezależne Ugrupowania Wysp Kanaryjskich stanowiły na poziomie regionu luźną federację partii lokalnych odwołujących się do partykularyzmów insularnych. Niezależni z AIC, o proveniencji nierzadko frankistowskiej, reprezentowali lokalne elity skupione wokół administracji rad insularnych. Ich geneza związana jest z rozpadem Unii Centrum Demokratycznego (Unión del Centro Democrático, UCD) w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych XX wieku, słabością Sojuszu Ludowego (Alianza Popular, AP) jako alternatywy programowej dla PSOE na poziomie ogólnokrajowym oraz przyjęciem przez lokalną centroprawicę strategii odzyskiwania władzy „od dołu” wobec triumfu socjalistów w wyborach lokalnych i regionalnych z 1983 roku³¹. Pierwsze porozumienie partii insularnych na poziomie archipelagu dokonało się pod koniec 1984 roku. Współpracę zawiazali wówczas niezależni z wysp: Teneryfa, La Palma, El Hierro, La Gomera oraz Lanzarote i Fuerteventura³².

³¹ J.A. García Rojas: *Pactos electorales y coaliciones de gobierno en Canarias* (1979—2002). “Política y Sociedad” 2003, nr 2, s. 142.

³² W przypadku wyspy El Hierro kandydaci niezależni (Agrupación Herreña Independiente, AHI) wystartowali w wyborach lokalnych w 1979 r., zdobywając większość w radzie insularnej. Po porażce w roku 1983 powrócili do władzy cztery lata później. AGI (Agrupación Gomera Independiente) z Gomery rywalizowało z ugrupowaniami ogólnokrajowymi z mniejszym powodzeniem; jego główny konkurent, PSOE pozostawał poza zasięgiem. AGI w latach 80. XX w. wystawiało wspólne listy z Centrum Demokratycznym i Społecznym (Centro Democrático y Social, CDS), kontynuatorem UCD. W tym samym okresie API z wyspy La Palma (Agrupación Palmera Independiente, API) konkurowało na dwóch frontach między PSOE i AP, z biegiem czasu przejmując inicjatywę. Analogiczna sytuacja miała miejsce na Teneryfie. W roku 1983 na rozpadzie UCD zyskały PSOE i AP jednak tylko chwilowo. W kolejne wybory lokalne (1987) wygrali niezależni z ATI (Agrupación Tinerfeña Independiente), utrzymując władzę na wyspie po dziś dzień. Zupełnie odmienna sytuacja ukształtowała się w prowincji Las Palmas. Na wyspie Gran Canaria główny sojusznik AIC — AICGRANC (Agrupación Insular de Gran Canaria) nie przekroczył progu relewancji wobec skutecznej petryfikacji tego obszaru przez ugrupowania ogólnokrajowe, tj. PSOE, CDS, AP oraz konkurencji ze strony nacjonalistów kanaryjskich o orientacji lewicowej, tj. koalicji Zgromadzenia Kanaryjskiego-Nacjonalistycznej Lewicy Kanaryjskiej (Asamblea Canaria-Izquierda Nacionalista Canaria, AC-INC), a także Kanaryjskiej Zjednoczonej Lewicy (Izquierda Canaria Unida, ICU), ogólnokrajowej mutacji partii komunistycznej. Na wyspie Fuerteventura głównym konkurentem niezależnych z IF (Independientes de Fuente-

Geneza Niezależnych Ugrupowań Wysp Kanaryjskich związana była nie tylko z rozpadem UCD, które u progu tranzykcji demokratycznej osiągało w regionie rekordowe 60-procentowe poparcie³³, ale również z silnie zakorzenionym w świadomości mieszkańców partykularyzmem insularnym. AIC miały stanowić formę reprezentacji społeczności wysp archipelagu w parlamencie regionalnym. Ugrupowania te występowały w obronie pozycji *cabildos* w nowo powstałej wspólnocie autonomicznej i sprzeciwiały się regionalnej centralizacji, żądając współuczestniczenia rad insularnych w regionalnym procesie decyzyjnym.

Pierwszą elekcją, w której AIC wzięły udział, były wybory do Korteżów Generalnych z czerwca 1986 roku. Komitet zdołał wtedy wprowadzić 1 deputowanego do Kongresu Deputowanych oraz zdobyć 1 mandat senatorski. W obu przypadkach AIC uzyskały reprezentację z prowincji zachodniej, gdzie ich listę poparło 18% głosujących. W prowincji Las Palmas niezależni uzyskali marginalne poparcie³⁴.

Próby wzmocnienia organów federacji spowodowały opuszczenie AIC przez AGI i AHI na krótko przed wyborami lokalnymi i regionalnymi w 1987 roku³⁵. Mimo tego osłabienia AIC podwoiły liczbę głosów sprzed roku kosztem PSOE i AP. Uzyskały status drugiej siły politycznej na archipelagu, co przełożyło się ostatecznie na trzecią pozycję w parlamencie kanaryjskim. Mimo że socjaliści wygrali wybory, zostali odsunięci od władzy. Na mocy porozumienia pomiędzy CDS, AP, AIC i AHI rządy w regionie przejęła centroprawica³⁶. W wyborach generalnych z października 1989 roku AIC powtórzyły „nierówny” wynik sprzed trzech lat, co wynikało z braku pomysłu na ekspansję w prowincji Las Palmas. Dwa lata później (1989) dzięki sukcesowi niezależnych na wyspie Lanzarote (AIL) w wyborach regionalnych federacja zwiększyła stan posiadania w parlamencie kanaryjskim z 11 do 16 deputo-

ventura) była centrolewicowa, lokalna Asamblea Majorera, która zdominowała miejscową scenę polityczną. Wobec braku konkurencji ze strony AP, IF rywalizował elektorat centroprawicowy jedynie z CDS. AIL (Agrupación Insular de Lanzarote), niezależni z Lanzarote przejęli władzę na wyspie dopiero w 1991 r. po rozpadzie CDS, które rywalizowało w latach wcześniejszych z PSOE.

³³ Partia Adolfo Suareza w pierwszych demokratycznych wyborach do Kongresu Deputowanych w czerwcu 1977 r. uzyskała na Wyspach Kanaryjskich 59,85% głosów poparcia wobec 34,44% głosów w skali ogólnokrajowej. Trzy lata później w marcu 1979 r. wynik ten powtórzyła. Fakt ten wynikał ze słabej implantacji w regionie partii socjalistycznej, która w analogicznym okresie uzyskała 16,55% i 17,82% głosów (w kraju było to 29,32% i 34,84%), a także symbolicznej pozycji Sojuszu Ludowego.

³⁴ W prowincji wschodniej głównymi konkurentami AIC były ogólnokrajowe AP i CDS, które uzyskały po 10 pp. więcej niż w drugiej części archipelagu.

³⁵ J.A. García Rojas: *Partidos y sistemas de partidos en Canarias*. In: *Temas de política y gobierno en Canarias*. Red. J.A. García Rojas. Madrid 2004, s. 292.

³⁶ C. Martín: *El CDS gobernará Canarias con un pacto entre cuatro partidos*. „El País”, 23.07.1987.

wanych. Ugrupowania zawiązały wówczas koalicję rządową z socjalistami, którą zerwały wraz z przystąpieniem do Koalicji Kanaryjskiej.

Niezależne Centrum Kanaryjskie (Centro Canario Independiente, CCI) wyłoniło się w 1992 roku na gruzach Centrum Demokratycznego i Socjalnego (CDS). Nowy projekt Adolfo Suáreza, podobnie jak wcześniej UCD, zdobył większe uznanie wśród mieszkańców archipelagu niż na samym Półwyspie Iberyjskim. W wyborach do parlamentu ogólnokrajowego w roku 1986 CDS uzyskało 9,2% głosów wobec prawie 17% na Wyspach Kanaryjskich, przy czym o wiele silniej reprezentowane było we wschodniej prowincji. Rok później centryści zostali drugą siłą w kanaryjskim parlamencie, a jego przedstawiciel, Fernando Fernández³⁷, objął przewodnictwo w rządzie regionalnym. W kolejnych wyborach do Kortezów Generalnych centryści minimalnie poprawili swój poprzedni wynik na wyspach, choć w skali ogólnokrajowej widoczny był już znaczny spadek poparcia. Początek lat dziewięćdziesiątych XX wieku przyniósł szybką dezintegrację ugrupowania. W związku z klęską w wyborach regionalnych i komunalnych z 1991 roku Adolfo Suárez podał się do dymisji. W parlamencie kanaryjskim partia utraciła część reprezentacji na rzecz komitetów regionalnych³⁸. W tych okolicznościach lider CDS na archipelagu Lorenzo Olarte podczas IV Kongresu Regionalnego w czerwcu 1992 roku zaproponował przekształcenie struktur regionalnych w Niezależne Centrum Kanaryjskie i przyjęcie ideologii umiarkowanego nacjonalizmu kanaryjskiego. Decyzję zaaprobowala większość działaczy z wyjątkiem Teneryfy. Na tej wyspie lokalne struktury CDS przeszły pod skrzydła ATI³⁹. W listopadzie 1994 roku CCI zostało przemianowane na Nacjonalistyczne Centrum Kanaryjskie (Centro Canario Nacionalista, CCN).

Ugrupowaniem CC, które podkreślało lewicową orientację ideologiczną, była koalicja Inicjatywy Kanaryjskiej (ICAN). Powstała ona w związku z wyborami regionalnymi i komunalnymi w roku 1991. Była podyktowana potrzebą reunifikacji kanaryjskiej lewicy rozdrobionej po upadku Unii Ludu Kanaryjskiego⁴⁰. Rdzeniem koalicji ICAN było Kanaryjskie Zgro-

³⁷ W grudniu 1989 r. wobec nieuzyskania wotum zaufania Fernando Fernández podał się do dymisji. Stanowisko premiera rządu regionalnego objął Lorenzo Olarte również z CDS.

³⁸ W roku 1991 CDS wprowadziła do parlamentu kanaryjskiego 7 przedstawicieli (o 6 mniej niż roku 1987). Mandaty utraciła na rzecz koalicji ICAN, która wprowadziła 5 reprezentantów oraz AIC, które powiększyły stan posiadania do 16 deputowanych.

³⁹ J.A. García Rojas: *Partidos y sistemas de partidos...*, s. 289.

⁴⁰ Unia Ludu Kanaryjskiego jako koalicja radykalnej nacjonalistycznej lewicy kanaryjskiej wyłoniła się w roku 1979 w związku z wyborami do Kortezów Generalnych. Weszły do niej następujące ugrupowania: Zjednoczony Lud Kanaryjski (Pueblo Canario Unido), Partia Socjalistyczna Wysp Kanaryjskich (Partido Socjalista de Canarias), Partia Unifikacji Komunistycznej Wysp Kanaryjskich (Partido de Unificación Komunista de Canarias), Partia Rewolucji Kanaryjskiej (Partido de la Revolución Canaria, PRC), Socjalistyczna Jedność Kanaryjska (Unidad Socialista Canaria). Zamysłem inicjatorów UPC było stworzenie silnego

madzenie Nacjonalistyczne (Asamblea Canaria Nacionalista, ACN), ugrupowanie powstałe z połączenia Zgromadzenia Kanaryjskiego⁴¹ (Asamblea Canaria), reprezentującego umiarkowanych nacjonalistów i autonomistów z wyspy Gran Canaria, z socjalistyczną Kanaryjską Zjednoczoną Lewicą (INC) z Teneryfy. Formację współtworzyli również komuniści z Unii Nacjonalistów Lewicy (UNI), a także regionalna mutacja ogólnokrajowej partii komunistycznej — ICU⁴².

W skład CC weszło także centrolewicowe ugrupowanie o zasięgu insularnym — Asamblea Majorera (AM) z Fuerteventury. Formacja została utworzona na okoliczność wyborów do Senatu w roku 1979. W wyborach lokalnych z tego samego roku AM odniosła sukces, wprowadzając swoich przedstawicieli do rad gmin oraz zdobywając większość w radzie insularnej. Od tego momentu rządzi nieprzerwanie na wyspie.

Jedynym ugrupowaniem pozaparlamentarnym, które w roku 1993 współtworzyło CC, była Kanaryjska Partia Nacjonalistyczna. PNC zaistniała w 1979 roku jako partia środka regionalnej sceny politycznej. Gromadziła pod swoim szyldem formacje znacznie zróżnicowane ideologicznie, co doprowadziło w połowie lat osiemdziesiątych XX wieku do jej rozpadu i przejścia większości działaczy do ATI i CDS. Po II Kongresie w 1990 roku PNC zdefiniowała się jako partia ponadklasowa, nacjonalistyczna i postępową⁴³.

W styczniu 1993 roku wyciekła do kanaryjskiej opinii publicznej informacja o zamiarze wystawienia przez ugrupowania regionalne wspólnej listy w czerwcowych wyborach do Kongresu Deputowanych. Co oczywi-

---

miejscowego alternatywnego rozwiązania wobec ogólnokrajowej partii socjalistycznej. Koalicja wprowadziła do izby niższej Kortezów Generalnych 1 deputowanego wobec 3 PSOE i 9 — UCD, a wyborach lokalnych zdobyła drugi najlepszy wynik w obu stolicach prowincji kanaryjskich. Koalicja zgromadziła pod jednym szyldem kanaryjskich nacjonalistów i niepodległościowców, zwolenników „dekolonizacji” archipelagu, jak i komunistycznych internacjonalistów, łączyła umiarkowanych socjalistów i radykalnych rewolucjonistów, a nawet stalinistów. Po pierwszych sukcesach rozbieżności ideologiczne doprowadziły do rozpadu ugrupowania. Na gruzach UPC powstały w pierwszej połowie lat 80. XX w.: komunizująca Unia Nacjonalistów Lewicy (Unión Nacionalista de Izquierda, UNI), socjalistyczna Kanaryjska Lewica Nacjonalistyczna (Izquierda Canaria Nacionalista, ICN), pozostała część działaczy przeszła do Komunistycznej Partii Hiszpanii, która na archipelagu była reprezentowana przez Kanaryjską Zjednoczoną Lewicę (Izquierda Canaria Unica, ICU).

⁴¹ U podstaw Zgromadzenia Kanaryjskiego leży federacja Zgromadzeń Mieszkańców (Asambleas de Vecinos), lokalnych komitetów wyborczych powoływanych na okoliczność wyborów samorządowych w 1979 r. w różnych częściach archipelagu. Stosunkowo szybko ten rozdrobniony ruch przerodził się w centrolewicowe ugrupowanie domagające się dla Wysp Kanaryjskich szerokiej autonomii. Za: J.A. García Rojas: *Partidos y sistemas de partidos...*, s. 285.

⁴² Ibidem, s. 282—283 i 287.

⁴³ Ibidem, s. 286.

ste, najgłośniejsze głosy krytyki padły ze strony partii ogólnokrajowych. PSOE zagroziło AIC zerwaniem koalicji, jeśli te wejdą w skład sojuszu⁴⁴, a ludowcy wytykali sztuczne radykalizowanie dyskursu publicznego oraz regionalny szowinizm⁴⁵. Sondaże przedwyborcze wskazywały na tendencję spadku poparcia dla socjalistów, którzy rządili Hiszpanią już od dekady, oraz wzrostu poparcia dla ludowców. Stawało się jasne, że zwycięska partia nie uzyska większości absolutnej, a wotum zaufania dla nowego rządu uzależnione będzie od tzw. partii zawiasowych. Dlatego ani PSOE, ani PP nie były zainteresowane konsolidacją trzeciego podmiotu. Korzystały one bowiem na rozbiciu sił kanaryjskich przez premię, jaką generowała metoda D'Hondta. Strategia kooperacji sił kanaryjskich miała przełamać dwupartyjną dominację oraz zapewnić co najmniej 5 mandatów w Kongresie Deputowanych, a także własną grupę parlamentarną w obu izbach. Inicjatorzy koalicji odzegnawali się od koncepcji sojuszu programowego wszystkich partii regionalnych w Hiszpanii⁴⁶. Manuel Hermoso, lider AIC, uważał, że projekt Koalicji Kanaryjskiej ma raczej wzorować się na formacjach nacjonalistów baskijskich i katalońskich, niż stawiać na partie regionalistyczne, stanowiące często przybudówki PP⁴⁷. Inicjatorzy CC liczyli więc na powołanie własnego klubu parlamentarnego i odgrywanie roli niezależnego podmiotu w przetargach koalicyjnych, w których poparcie inwestytury dla PSOE lub PP uzależniliby od koncesji rządu centralnego wobec Wysp Kanaryjskich⁴⁸.

⁴⁴ C. Martín: *El PSOE da por el pacto si AIC entra en la minoría canaria*. "Canarias 7", 6.01.1993, s. 8.

⁴⁵ Krytycznie do powołania Koalicji odniósł się przewodniczący struktur regionalnych PP, José Miguel Bravo de Laguna, mówiąc w jednym z wywiadów, iż „nacionaliści nie będą udzielali mu lekcji z kanaryjskości”. Za: J.A. Hernandez: *Los nacionalistas no me van a dar a mí lecciones de canariedad*. "Canarias 7", 12.04.1993, s. 8.

⁴⁶ W tym czasie 6 partii regionalnych z półwyspu zawiązało taktyczne porozumienie w zakresie działań na rzecz poszerzenia kompetencji ich wspólnot autonomicznych wzorem Katalonii i Kraju Basków. Za: *6 partidos regionales unen sus fuerzas para convertirse en la próxima 'bisagra' parlamentaria*. "El País", 6.01.1993, s. 17.

⁴⁷ *Los nacionalistas, al asalto*, "La Gaceta de Canarias", 7.01.1993.

⁴⁸ Na ten kontekst zwracał uwagę José Mendoza, koordynator generalny ICAN. W wywiadzie dla dziennika "Canarias 7" powiedział, że „jesteśmy przekonani, że dla Wysp Kanaryjskich zamyka się pewien historyczny cykl w odniesieniu do spraw gospodarczych i społecznych i otwiera się kolejny nowy. Pokrywa się on ze zmianami zachodzącymi na świecie i w Europie, które wymuszają, aby Wyspy Kanaryjskie wzmocniły własną podmiotowość zarówno w stosunkach międzynarodowych jak i w obrębie państwa [...] Z drugiej strony, rozpoczynamy prace nad reformą statutu autonomicznego w kierunku zwiększenia samorządności. Nie wystarczy jednak, że osiągniemy porozumienie w parlamencie kanaryjskim, bo to przecież Kortezy Generalne muszą ratyfikować nowelizację Statutu Autonomicznego. Z tego powodu bardzo ważne jest, aby Wyspy Kanaryjskie były reprezentowane na szczeblu ogólnokrajowym. Dlatego zamierzamy zerwać z tym, co było tradycją kanaryjskiego życia politycznego okresu demokracji, czyli z popieraniem partii ogólnokrajowych, który powodował tak ujemny bilans. Mamy więc nadzieję wprowadzić nowy model relacji

Szybko się jednak okazało, że wstrząs, jaki wywołała zapowiedź aliansu wyborczego kanaryjskiej prawicy i lewicy, przybrał formę wulkanicznej erupcji, kiedy partie wchodzące w skład CC 18 marca 1993 roku zgłosiły konstruktywne wotum nieufności dla rządu Jerónimo Saavedry (PSOE). Dzień wcześniej wiceprzewodniczący AIC — Manuel Hermoso poinformował socjalistów o zerwaniu koalicji oraz o swojej kandydaturze na nowego premiera rządu regionalnego. Bezpośrednią przyczyną rozwiązania koalicji był konflikt pomiędzy PSOE a AIC w zakresie reformy ustroju gospodarczo-podatkowego Wysp Kanaryjskich. Regionaliści nie zamierali zgodzić się na nowelizację REF zaproponowaną przez administrację centralną, dlatego tuż przed zakończeniem negocjacji międzyrządowych opuścili koalicję, oznajmiając, iż nowy rząd regionalny nie zaakceptuje propozycji władz centralnych.

Partiom wchodzącym w skład Koalicji Kanaryjskiej 31 marca 1993 roku udało się przegłosować w parlamencie wotum nieufności i odsunąć PSOE od kierowania regionalną egzekutywą. Nowy rząd powołano minimalną większością 31 głosów „za” wobec 23 „przeciw” (PSOE) i 6 wstrzymujących się (PP). Manuel Hermoso, w odpowiedzi na aluzje socjalistów co do kruchości nowej koalicji, oświadczył, że CC łączy silne przekonanie o potrzebie obrony za wszelką cenę interesów kanaryjskich i dziedzictwa historycznego, a w tym zapisów REF gwarantujących rozwój gospodarczy regionu. Odrzucił oskarżenia o radykalizm i podkreślał umiarkowany charakter nowego rządu, jak i całego projektu Koalicji Kanaryjskiej, których celem jest zwrócenie uwagi Madrytu na problemy archipelagu. Podkreślił przywiązanie do państwa hiszpańskiego oraz odrzucił porównywanie nacjonalizmu kanaryjskiego do egoistycznego nacjonalizmu katalońskiego. Domagał się także wsparcia ze strony rządu centralnego, niepolegającego jednak na prostej dystrybucji środków finansowych, ale na odpowiednim dostosowaniu legislacji w celu zagwarantowania wyspom szans dla rozwoju aktywności gospodarczej i tworzenia miejsc pracy⁴⁹.

Z całą pewnością utworzenie pierwszego rządu Koalicji Kanaryjskiej zdynamizowało politykę na archipelagu. W sondażach przewidywano, iż CC wprowadzi do Kongresu Deputowanych co najmniej 5 reprezentantów⁵⁰. Ostatecznie rezultat wyborczy nie był do końca satysfakcjonujący. W izbie niższej parlamentu znalazło się 4 przedstawicieli CC, w Senacie — 5. Paradoksalnie sukces związany z przejściem władzy we wspólnocie autonomicznej przyczynił się ostatecznie do gorszego wyniku wyborczego. Szok związany

---

w relacjach z państwem”. Cyt. za: *La minoría canaria puede ser un proyecto osado*. “Canarias 7”, 31.01.1993, s. 10.

⁴⁹ C. Martin: *Hermoso, presidente de Canarias al lograr el apoyo de 31 diputados*. “Canarias 7”, 1.04.1993, s. 3.

⁵⁰ J. Catalán: *Los nacionalistas canarios confían en obtener grupo parlamentario propio*. “ABC”, 23.05.1993, s. 44.

z upadkiem rządu Saavedry poskutkowało zwiększeniem mobilizacji i uwagi na sprawy kanaryjskie wśród ugrupowań ogólnokrajowych. Felipe González dokonał publicznej autokrytyki za brak zainteresowania centralnej egzekutywy kwestiami archipelagu⁵¹. Partia Ludowa przeliczyła CC w kwestiach gospodarczych, wprowadzając je nawet do swojego programu wyborczego. Koalicja nie uniknęła też wpadek. Jedną z kandydatek do Kongresu Deputowanych w kontekście przyszłości archipelagu nieopatrznie wysunęła postulat prawa do samostanowienia, co szybko wykorzystano w kampanii zarówno PSOE, jak i PP.

Podsumowując, wybory do parlamentu hiszpańskiego z czerwca 1993 roku stanowiły początek pierwszego etapu konsolidacji Koalicji Kanaryjskiej⁵². Dzięki wsparciu jednego z deputowanych aragońskich udało się sformować grupę parlamentarną nie tylko w Senacie, ale i w Kongresie Deputowanych⁵³. CC ostatecznie została pominięta przez PSOE w przetargach koalicyjnych. Mimo to potwierdzono, iż sukces wyborczy w konfrontacji z potężnymi ugrupowaniami ogólnokrajowymi jest możliwy jedynie poprzez strategię maksymalnej kooperacji, nawet wbrew różnicom ideologicznym. A te u zarania Koalicji Kanaryjskiej były znaczne i generowały istotne problemy związane z instytucjonalizacją całego projektu.

Poszczególni koalicjanci reprezentowali różnorodne orientacje ideowe. Jeden front współtworzyły centroprawicowe AIC i PNC, centrowe CCI, a także lewicowa AM oraz ICAN, koalicja nacjonalistów kanaryjskich i komunistów. Działacze tego ostatniego ugrupowania byli najbardziej krytyczni wobec integracji⁵⁴ i szybko doprowadzili do rozłamu w partii. Różnie również prezentowały się struktury organizacyjne koalicjantów. Obok AIC, stanowiących luźną federację ugrupowań insularnych, pojawiły się scentralizowane PNC i CCI, która z kolei opierała się na strukturze dawnej formacji ogólnokrajowej — CDS, czy też ogólnoregionalna koalicja ICAN. Ponadto, partie Koalicji Kanaryjskiej reprezentowały różny poziom relewancji politycznej i petryfikacji terytorialnej⁵⁵.

---

⁵¹ F. González Ramírez: *Felipe cree «justa» la crítica por no haber visitado más Canarias*. "Canarias 7", 24.05.1993, s. 4.

⁵² J. Hernandez-Bravo de Laguna: *El nacionalismo y el regionalismo canarios en trono al siglo XX*. "Cuadernos de Ateneo" 2004, nr 18, s. 22.

⁵³ Dzięki deputowanemu José Marii Mur z Aragońskiej Partii Regionalistycznej (PAR), Koalicja spełniła wymóg formalny 5 reprezentantów na etapie powoływania grupy parlamentarnej. Za: F. Utrera: *Coalición Canaria consigue grupo parlamentario en las dos cámaras*. "Canarias 7", 7.07.1993, s. 6.

⁵⁴ Przeciwno koalicji wyborczej była większość grupy parlamentarnej ICAN oraz zintegrowana w ramach tej formacji Unia Nacjonalistów Lewicy. Obwiniali oni AIC za kryzys społeczno-gospodarczy w regionie, a także krytykowali z pozycji ideologicznych.

⁵⁵ W ramach Koalicji Kanaryjskiej Teneryfę reprezentowała ATI, wyspę Gran Canaria przede wszystkim — ICAN, następnie — CCI, Lanzarote — PNL, Fuerteventura — AM, La

Instytucjonalizacja Koalicji Kanaryjskiej

Wymiary instytucjonalizacji wzajemnie przenikają się. Proces konsolidacji organizacyjnej i zwiększania poziomu wewnętrznej systemowości dokonuje się najczęściej skokowo poprzez aktualizację rozwiązań statutowych na kongresach partyjnych. Z kolei poziom akceptacji tych zmian niewątpliwie zależy od stopnia infuzji wartości wewnątrz ugrupowania, a jego miernikiem może być liczba i zakres rozłamów partyjnych. Mając to na uwadze, analizę procesu instytucjonalizacji Koalicji Kanaryjskiej, rządzącej w regionie nieprzerwanie już od dwudziestu dwóch lat, skupimy na okresie między rokiem 1993 a 2005, tj. między utworzeniem koalicji wyborczej a pełną unifikacją organizacyjną i ideologiczną dokonaną na III kongresie CC w maju 2005 roku. Rozważania uzupełnimy spostrzeżeniami co do stopnia wyborczej i parlamentarnej stabilności tego ugrupowania. Jeśli chodzi o autonomię organizacyjną wobec otoczenia politycznego, trudno dostrzec instytucje sponsorujące w pobliżu Koalicji Kanaryjskiej. Dysponentem całości zasobów były partie wchodzące w skład CC, dlatego wymiar autonomii traktujemy jako zmienną współzależną do wymiaru systemowości.

W pierwszym okresie funkcjonowania CC jako koalicja wyborcza opierała się jedynie na koordynacji działań związanych z elekcjami regionalnymi i lokalnymi w roku 1995 oraz wyborami ogólnokrajowymi w roku 1993 i 1996. Skuteczną współpracę w tym zakresie zapewnić miała rada polityczna, zwana Stołem Kanaryjskim (*Mesa Canaria*). Organ ten był najważniejszym gremium kierowniczym, w którym wypracowywano kolektywne decyzje czy to na zasadzie jednomyślności, czy to większością zwykłą. Pierwotnie złożony był z 17 członków (7 z AIC, 4 z CCI, 4 z ICAN, 1 z AM, 1 z PNC)⁵⁶. Ponadto, do celów pomocniczych utworzono komitet stały złożony z 5 członków (po 1 z każdego ugrupowania). W gronie tak zróżnicowanej koalicji nie było możliwości uniknięcia sporów podczas uzgadniania i wdrażania strategii wyborczych, gdyż inne były priorytety członków koalicji w odniesieniu do wyborów ogólnokrajowych, a inne w wyborach lokalnych i regionalnych. Dlatego po początkowym sukcesie wyborczym już w roku 1993 nastąpiły pierwsze rozłamy⁵⁷. Pod koniec roku 1994 Koalicję Kanaryjską oraz AIC opuścili niezależni z wyspy Lanzarote (PIL). Rok później

---

Palma w pierwszej kolejności — API, w drugiej — ICAN, La Gomera — CCI, później AGI. Za: J.A. García Rojas: *Pactos electorales y coaliciones...*, s. 146.

⁵⁶ F. González Ramírez: *La alianza de nacionalistas se bautiza como Coalición Canaria*. "Canarias 7", 27.02.1993, s. 9.

⁵⁷ Warto w tym miejscu dodać, że pierwszy rozłam wynikał z różnic ideologicznych. W proteście przeciwko zawiązaniu Koalicji Kanaryjskiej ICAN opuściła większość komunistów z INI i spora część ICU. Za: J.A. García Rojas: *Partidos y sistemas...*, s. 287.

uczynili to działacze IF z wyspy Fuerteventura. Wspólnie z dwoma mniejszymi ugrupowaniami grankanaryjskimi partie utworzyły Nacjonalistyczną Platformę Kanaryjską (Plataforma Canaria Nacionalista, PCN)⁵⁸, komitet koalicyjny w wyborach do parlamentu regionalnego w roku 1995. Te dwa rozłamy były niewątpliwie reakcją na pierwsze próby unifikacji ideologicznej i programowej podjęte podczas I konwencji CC w listopadzie 1994 roku, kiedy zdecydowano o utworzeniu insularnych konwencji i rad politycznych⁵⁹.

W roku 1997 rozpoczął się proces integracji organizacyjnej, która zakończyła się w styczniu 1999 roku powołaniem federacji na I kongresie CC w Santa Cruz de Tenerife. Przyjęta formuła w istotnym stopniu uwzględniała wymiar insularny, gdyż federacje były zawiązywane przez partie Koalicji na poziomie poszczególnych wysp i to w ich obrębie wypracowywały i przegłosowywały propozycje, przedstawiane następnie podczas posiedzeń komitetu politycznego. Konsolidacja ugrupowania następowała więc poprzez podwójną federalizację: federalizację partii współtworzących do tej pory koalicję wyborczą oraz federalizację organizacji insularnych, co było kopia rozwiązania przyjętego przez Niezależne Ugrupowania Kanaryjskie (AIC), głównego podmiotu CC⁶⁰.

Federalizacja niewątpliwie wzmocniła poziom instytucjonalizacji Koalicji Kanaryjskiej w zakresie wewnętrznej systemowości. Utworzono centralne organy federacji, powołano funkcję przewodniczącego, którym został Paulino Rivero Baute z ATI. Pozycję poszczególnych partii Koalicji osłabiło nie tylko umocnienie organów centralnych CC, ale i upodmiotowienie w strukturze partyjnej wysp. CC zaadaptowała do warunków archipelagu formułę federalcyjną, którą stosowała w skali ogólnokrajowej na przykład PSOE. Za takim rozwiązaniem przemawiał fakt, iż każda z wysp stanowiła okręg wyborczy w wyborach do parlamentu regionalnego. Na poziomie lokalnym zarządy insularne i partie je współtworzące posiadały sporą autonomię w kształtowaniu kampanii wyborczej, jak i prowadzeniu przetargów koalicyjnych na szczeblu gmin i w radach insularnych.

W roku 2005 podczas III kongresu podjęto kolejny krok w kierunku pełnej unifikacji organizacyjnej i ideologicznej, co stanowiło moment przełomowy dla procesu instytucjonalizacji Koalicji. Poprzedził go trwający od

---

⁵⁸ PCN w roku 1995 wprowadziła czterech przedstawicieli do parlamentu kanaryjskiego. W kolejnych wyborach w skład PCN weszła również PNC, tworząc wspólną listę pod nazwą *Federación Nacionalista Canaria* (FCN). Jednak tym razem nie powtórzyła sukcesu. W roku 2003 wprowadziła do regionalnej legislatury trzech reprezentantów. PCN i FCN reprezentowały orientację centroprawicową.

⁵⁹ J. Hernandez-Bravo de Laguna: *El nacionalismo y el regionalismo...*, s. 23.

⁶⁰ A.J. Báez García: *Canarias: de región a nación. Evolución de la idea de Canarias en el periodo autonómico*. In: *XI Congreso Español de Ciencia Política de la Administración*, 2013, s. 13, [<http://www.aecpa.es/-uploads/files/modules/congress/11/papers/629.doc> (dostęp: 15.05.2015)].

lipca 2003 roku poważny kryzys wewnątrzpartyjny noszący znamiona *pleito insular*. Był on spowodowany cofnięciem przez władze federacji zgody na reelekcję Romana Rodrígueza (UNI, później ICAN) na przewodniczącego wspólnoty autonomicznej po wyborach regionalnych w roku 2003. Rodríguez był premierem rządu regionalnego w latach 1999—2003 i zgodnie z ustaleniami miał pełnić tę funkcję w kolejnej kadencji. Słabe wyniki wyborcze CC⁶¹ na jego macierzystej wyspie, tj. Gran Canaria, stały się przyczyną krytyki ze strony ATI. Ostatecznie na stanowisku przewodniczącego Wspólnoty Autonomicznej Rodrígueza zastąpił jego główny oponent, Adán Martín z Teneryfy. Kryzys wybuchnął ze zdwojoną siłą rok później, kiedy wybory do Kortezów Generalnych wygrali socjaliści. Rodríguez, wywodzący się z lewicowego ICAN opowiedział się za zbliżeniem z PSOE na poziomie regionalnym, czemu oponowali działacze konserwatywnego ATI, którzy byli zwolennikami utrzymania koalicji z PP. We wrześniu 2004 roku Roman Rodríguez publicznie skrytykował przewodniczącego CC, Paulino Rivero oraz ATI za utratę ideowej tożsamości, „uprawicowienie” Koalicji Kanaryjskiej oraz działania zmierzające do unifikacji federacji pod dyktando kierownictwa zdominowanego przez działaczy z Teneryfy⁶². Konflikt przelał się na wyspę Lanzarote, gdzie jedno z ugrupowań współtworzących CC — PNL również sprzeciwiało się reformie organizacji partyjnej. Ponadto w tych okolicznościach w listopadzie 2004 roku Koalicję Kanaryjską opuściło jedno z ugrupowań założycielskich — CCN. W wyniku paraliżu organizacyjnego na wyspach Gran Canaria i Lanzarote oraz w obliczu zbliżającego się kongresu scaleniowego kierownictwo CC podjęło radykalne kroki. W grudniu 2004 roku zmodyfikowano regulamin wewnętrzny, by umożliwić destytucję struktur insularnych. Dzięki temu doprowadzono do utworzenia zarządów komisarycznych na wyspach Lanzarote i Gran Canaria oraz usunięcia z federacji przeciwników reform⁶³. Roman Rodríguez nie czekając na bieg wydarzeń, w styczniu 2005 roku ogłosił utworzenie nowej formacji o orientacji centrolewicowej Nueva Canarias (NCa). Kryzys grankanaryjski sporo kosztował Koalicję Kanaryjską. Do nowej partii przeszło około 80% działaczy CC, w tym 126 piastujących stanowiska publiczne⁶⁴.

⁶¹ Koalicja Kanaryjska w porównaniu z rokiem 1999 straciła w roku 2003 na wyspie Gran Canaria prawie 30 tys. głosów na rzecz PP i PSOE, mimo że w rozrachunku globalnym uzyskała jedynie 2 tys. głosów mniej. Za: [http://www.parcn.es/juntaelectoral/ (dostęp: 18.05.2015)].

⁶² *La crisis de CC se nuclea en torno a la derechización y el excesivo poder de ATI*. „Canarias 7”, 26.09.2004, s. 13.

⁶³ V. Pérez: *CC impone una gestora a Lanzarote y abre la vía para otra en Gran Canaria*. „Diario de Avisos”, 12.12.2004, s. 34.

⁶⁴ V. Pérez: *Román busca aliados en las siete islas para una alternativa a CC en 2007*. „Diario de Avisos”, 26.02.2005, s. 23.

Proces konsolidacji organizacyjnej dokonał się na III Kongresie Koalicji Kanaryjskiej w maju 2005 roku w Santa Cruz de Tenerife. Rozwiązane zostały wówczas partie współtworzące dotychczas federację, wzmocniono regionalne organy wykonawcze, przyznając im większą autonomię i uprawnienia władcze w stosunku do struktur terenowych. Tym samym organizacja wewnętrzna CC upodobniła się do struktur konkurencyjnych partii politycznych.

Zgodnie z obecnie obowiązującym Statutem⁶⁵ najwyższą władzą Koalicji Kanaryjskiej jest Kongres. Pełni on funkcję stanowiącą, kreującą i kontrolną. Jest władny rozstrzygać w kwestiach ideowych i decydować o zmianach statutowych. Kongres⁶⁶ wybiera naczelne władze partii, w tym przewodniczącego, sekretarza generalnego, ich zastępców, a także pozostałych członków zarządu partii. Odpowiada przed nim Zarząd CC oraz Komitet Polityczny CC (Consejo Político Nacional)⁶⁷, który w okresie pomiędzy Kongresami pełni władzę stanowiącą i kontrolną. Z kolei funkcję wykonawczą realizują: rozbudowany liczebnie Zarząd (Comisión Ejecutiva Nacional)⁶⁸ oraz Komitet Stały (Comité Permanente). Analiza składu naczelnych organów Koalicji Kanaryjskiej pozwala dostrzec, z jaką precyzją twórcy Statutu podeszli do potrzeby odzwierciedlenia sfragmentaryzowanej rzeczywistości archipelagu. We wszystkich tych ciałach uwzględnia się reprezentację insularną, czy to kwocie proporcjonalnej do potencjału ludnościowego poszczególnych wysp,

---

⁶⁵ Aktualny statut Koalicji Kanaryjskiej został uchwalony na V Kongresie partii w roku 2012. *Estatutos de Coalición Canaria* [<http://coalicioncanaria.org/congresos/v-congreso/ponencias/>] (dostęp: 13.05.2015)].

⁶⁶ Statut Koalicji Kanaryjskiej w art. 20 zawiera szczegółowe ustalenia dotyczące zasady wyłaniania delegatów Kongresu. W jego skład wchodzi z przydziału członkowie komitetu politycznego, pozostali delegaci w kwocie 75% wyłanianiani są przez kongresy insularne, przy czym gwarantuje się reprezentację społeczności kanaryjskiej w Wenezueli oraz wyspy Graciosa, kolejne 25% delegatów wyłaniane jest spośród członków pełniących funkcje w organach insularnych, 5% członków Kongresu musi być reprezentowane przez organizacje sektorowe. Ponadto, organizacja młodzieżowa musi być reprezentowana w kwocie co najmniej 10% wszystkich delegatów Kongresu.

⁶⁷ W jego skład wchodzi członkowie pełniący funkcje w organach wybieranych przez Kongres, sekretarze generalni przy zarządach insularnych. Charakter przedstawicielski organu wzmacniają delegaci mianowani przez kongresy insularne, organizacje eksterytorialne, organizacje sektorowe i ugrupowanie młodzieżowe. Statut ustala sztywny przydział przedstawicieli wg wysp: Tenerife i Gran Canaria — 8 przedstawicieli, Fuerteventura, Lanzarote i La Palma po 4, El Hierro i La Gomera — 2, wyspa Graciosa — 1. W komitecie politycznym zasiada też 2 przedstawicieli z Wenezueli oraz 8 reprezentantów młodzieżówki CC.

⁶⁸ W jego skład wchodzi członkowie Komitetu Stałego, 20 członków mianowanych przez Kongres, 4 reprezentantów młodzieżówki CC, 2 reprezentantów organizacji terytorialnej w Wenezueli, przewodniczący grupy parlamentarnej, rzecznicy partii w Kongresie Deputowanych i Senacie, 3 reprezentantów rady odpowiedzialnej za koordynację działań członków CC pełniących funkcje w publicznych na szczeblu komunalnym i insularnym.

czy na zasadzie: „przedstawiciel na jedną wyspę”. Ponadto w składzie Zarządu i Komitetu Politycznego uwzględniono również reprezentantów „organów eksterytorialnych”, które w praktyce odnoszą się do zagranicznych struktur CC w Wenezueli, reprezentantów organów sektorowych oraz organizacji młodzieżowej (Jóvenes Nacionalistas de Coalición Canaria).

Podsumowując, w wymiarze strukturalnym Koalicja Kanaryjska z powodzeniem przeszła proces instytucjonalizacji, zwiększając znacząco poziom systemowości. Konsolidacja organizacyjna skutkowała jednak wieloma rozłamami. Dochodziło do nich zwłaszcza przed wyborami regionalnymi, w których koszt opuszczenia sojuszu w przypadku ugrupowań silnie zakorzenionych w swoich okręgach wyborczych (wyspach) był niski.

Warto podkreślić, iż odejście grupy Romana Rodrígueza było związane nie tylko z radykalną reakcją naczelnych organów federacji wobec kilkumiesięcznego paraliżu decyzyjnego na wyspie Gran Canaria, ale z autentycznym konfliktem ideowym. Niewątpliwie wynikał on ze słabej infuzji wartości wewnątrz ugrupowania. Sektor grankanaryjski, wywodzący się w dużej mierze z lewicowego ICAN, doszedł do wniosku, iż sojusz z regionalną centroprawicą nie idzie w parze z obroną interesu powszechnego archipelagu, a jedynie służy jednej z grup interesu zlokalizowanej zresztą na Teneryfie. Zdaniem Romana Rodrígueza w roku 2005 Koalicja była skazana na katastrofę⁶⁹. Tak się jednak nie stało. Choć rozpad struktur poważnie osłabił CC na wyspie Gran Canaria, partia dzięki temu dokonała jednak pełnej konsolidacji ideologicznej i organizacyjnej.

Jak wskazywaliśmy w poprzednich paragrafach, czynnikiem wpływającym na instytucjonalizację partii politycznej jest jej stabilność wyborcza. W przypadku Koalicji Kanaryjskiej podstawą oceny stabilności wyborczej są wyniki wyborów z lat 1993—2015 w okręgach wyborczych do parlamentu ogólnokrajowego, regionalnego i rad insularnych oraz pomiar średniej centralnej i odchylenia standardowego. Dane prezentuje tabela 1.

Prezentowana ewaluacja potwierdza wcześniejsze konstatacje. Koalicja Kanaryjska jest silniej umocowana w prowincji zachodniej niż wschodniej. Wyjątek w tej części archipelagu stanowi mikroskopijna w liczbach bezwzględnych Gomera, która od początku transformacji ustrojowej jest domeną PSOE. W przypadku prowincji Las Palmas CC cieszy się bardzo stabilnym poparciem na wyspie Fuerteventura, zogniskowanym wokół 1/3 głosów w wyborach do parlamentu regionalnego i rad insularnych. Bardzo wysokie odchylenie średniego wyniku na wyspie Gran Canaria w przypadku wyborów regionalnych i lokalnych obrazuje olbrzymią stratę, jaką poniosło to ugrupowanie po wyjściu grupy Romana Rodrígueza. Wybory do parlamentu kanaryjskiego i rad insularnych z maja 2015 roku potwierdziły, iż Nueva

⁶⁹ S. Toledano: *Coalición está condenada al fracaso*. „La Opinión”, 18.05.2005, s. 20.

Tabela 1

Poparcie dla CC w wyborach ogólnokrajowych, regionalnych i lokalnych (%)

KONGRES DEPUTOWANYCH	1993	1996	2000	2004	2008	2011	•	Średnia	SD
Las Palmas	24,5	24	25,8	18,1	13,6*	11,3	•	19,6	6,1
Santa Cruz	26,8	26,3	33,7	30,9	29,2	19,8	•	27,8	4,8
PARLAMENT KANARYJSKI	•	1995	1999	2003	2007	2011	2015	Średnia	SD
Gran Canaria	•	27,5	31,6	21,5	5,4	9,3	6,1	16,9	11,5
Fuerteventura	•	31,3	34,4	29,9	30,3	33,7	27,6	31,2	2,5
Lanzarote	•	17	28,4	19,4	18,7	34,8	21,8	23,4	6,9
Tenerife	•	39,2	42,7	44,1	39,6	36,6	27,2	38,2	6,0
La Palma	•	45,5	47,9	50,5	46,2	39,5	29,4	43,2	7,7
El Hierro	•	43,2	51,3	44,6	47,1	35,7	41,1	43,8	5,3
La Gomera	•	35,6	31	34,5	31,9	20,9	10,3	27,4	9,9
RADY INSULARNE	•	1995	1999	2003	2007	2011	2015	Średnia	SD
Gran Canaria	•	27,4	30	21,9	5,2	9,2	5,6	16,6	11,2
Fuerteventura	•	34,4	35,6	31	40,4	36	30,7	34,7	3,6
Lanzarote	•	15	25,5	18,6	20,7	31,3	24,3	22,6	5,7
Tenerife	•	41,5	44,8	45,6	41,5	38,3	28,6	40,1	6,2
La Palma	•	36,3	46,5	49,3	46,8	39,7	29,4	41,3	7,6
El Hierro	•	49,3	58,2	50,1	52,4	39,4	45,1	49,1	6,4
La Gomera	•	32,8	26,6	30,7	24	12,6	6,25	22,2	10,5

* Suma poparcia oddzielnych list CC i NC.

Opracowanie własne za: [http://www.infoelectoral.interior.es (dostęp: 24.06.2015)].

Canaria przejęła elektorat regionalny na swojej macierzystej wyspie. Czyni to coraz skuteczniej mimo podejmowanych przez CC prób organizacji rynku wyborczego na bazie bloków wyborczych z byłymi zresztą koalicjantami: PNC, CCN, PIL czy AHI. Wyjątkiem od tej reguły były wybory do Kongresu Deputowanych w roku 2008, kiedy we wschodniej prowincji pojawiły się dwie alternatywne listy CC-PNC-PIL i NC-CCN, co pozbawiło zarówno CC, jak i NC szans na wprowadzenie swojego deputowanego do hiszpańskiego parlamentu.

Tabela 2

Zestawienie komitetów wyborczych tworzonych przez CC w latach 1995—2015.

KONGRES DEPUTO- WANYCH	1996	2000	2004	2008		2011
Las Palmas	CC			CC-PNC-PIL / NC-CCN		CC-NC-PNC
Santa Cruz	CC			CC-PNC / CC-NC-PNC		
PARLAMENT KANARYJSKI	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Gran Canaria	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
Fuerteventura	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
Lanzarote	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
Tenerife	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
La Palma	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
El Hierro	AHI		CC	CC-AHI	AHI-CC	CC-AHI
La Gomera	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
RADY INSULARNE	1995	1999	2003	2007	2011	2015
Gran Canaria	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
Fuerteventura	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
Lanzarote	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
Tenerife	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
La Palma	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC
El Hierro	AHI		CC-AHI	CC-AHI	AHI-CC	CC-AHI
La Gomera	CC			CC-PNC	CC-PNC-CCN	CC-PNC

Opracowanie własne na podstawie danych zebranych z oficjalnej strony Parlamentu Kanaryjskiego — <http://www.parcn.es/elecciones/> oraz witryny hiszpańskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Za: [<http://www.infoelectoral.interior.es> (dostęp: 24.06.2015)].

Koalicja Kanaryjska cieszy się znaczącą stabilnością w regionalnym parlamencie, mimo że w ostatnim czasie obserwuje spadek poparcia społecznego. Nie przeszkadza jej to jednak w inicjowaniu przetargów koalicyjnych i zawieraniu koalicji rządowych zarówno z Partią Ludową, jak i socjalistami, lub też utrzymywaniu paktów parlamentarnych wspierających rząd mniejszościowy⁷⁰. Dla CC przyjęcie wzorca kooperacji pozytywnej na arenie parlamentarnej i rządowej jest *condicio sine qua non* na utrzymanie się u władzy.

⁷⁰ Od 1993 Koalicja nieprzerwanie rządzi na Archipelagu, tworząc gabinety mniejszościowe wspierane przez PP (1993—1996, 2001—2003) lub przez PSOE (2005—2007) albo gabinety koalicyjne z PP (1996—1999, 1999—2001, 2003—2005, 2007—2010) lub z PSOE (2011—2015). Za: M. Myśliwiec: *Pozycja partii regionalnych w systemie politycznym współczesnej Hiszpanii*. Katowice 2014, s. 355.

Co więcej, jest to konieczny warunek do tego, aby regionalna egzekutywa została skutecznie powołana. Ten stan rzeczy po części można wytłumaczyć deformacją woli wyborców, jaką generują przepisy prawa wyborczego do parlamentu kanaryjskiego. Zestawienie odsetka poparcia społecznego oraz względnej liczby mandatów w regionalnej legislaturze prezentuje tabela 3.

Tabela 3

Poparcie w wyborach do parlamentu regionalnego z uwzględnieniem liczby mandatów

Partie	1995				1999				2003			
	G	% G	M	% M	G	% G	M	% M	G	% G	M	% M
PP	247 313	31	18	30	225 316	27	19	32	283 186	31	17	28
PSOE	183 290	23	16	27	199 503	24	15	25	235 234	25	17	28
CC	261 156	33	21	35	306 658	37	24	40	304 413	33	23	38
Partie	Lata											
	2007				2011				2015			
	G	% G	M	% M	G	% G	M	% M	G	% G	M	% M
PP	224 883	24	15	25	289 381	32	21	35	169 065	19	12	20
PSOE	322 833	35	26	43	190 028	21	15	25	180 669	20	15	25
CC	225 878	24	19	32	225 948	25	21	35	165 446	18	18	30

Opracowanie własne za: [<http://www.historiaelectoral.com/acanarias.html>, <http://www.parcn.es/elecciones/> (dostęp: 26.05.2015)].

Mechanizm wyłaniania reprezentacji regionalnej, choć proporcjonalny generuje wysoki poziom deformacji, którego przyczyną jest sztywna dystrybucja liczby mandatów na podstawie zasady potrójnego parytetu, przyjętą w statucie autonomicznym. Polega ona na zrównaniu liczby deputowanych wybieranych na dwóch wyspach centralnych, równej liczbie mandatów obu kanaryjskich prowincji, a także na postawieniu znaku równości pomiędzy liczbą deputowanych wyłanianych na dwóch wyspach centralnych a liczbą reprezentantów pozostałych wysp⁷¹. Ponadto ustalono podwójną klauzulę zaporową. Podczas przeliczania głosów na mandaty bierze się pod uwagę te listy, które uzyskały co najmniej 30% poparcia w skali okręgu (wyspy) lub co najmniej 6-procentowe poparcie w ramach całej Wspólnoty Autonomicznej.

Regulacja opisana powyżej w sposób znaczący zaburza jednolitą normę przedstawicielstwa. Potwierdza to kanaryjski politolog, José Adrián García Rojas, który oprócz sztywnej dystrybucji mandatów do mechanizmu znacząco

⁷¹ W pierwszym postanowieniu przejściowym Statutu Autonomicznego ustala się sztywną liczbę (60) mandatów oraz ich terytorialną dystrybucję. Wyspom Gran Canaria i Tenerife przyznaje się po 15 mandatów, wyspom La Palma i Lanzarote — 8 mandatów, wyspie Fuerteventura — 7 mandatów, wyspie La Gomera — 4, a El Hierro — 3 mandaty. Za: *Ley Orgánica 10/1982, de 10 de agosto, de Estatuto de Autonomía de Canarias* (BOE nr 195, 16/08/1982).

deformującego wynik wyborczy zalicza wysoką klauzulę zaporową. Badacz podkreśla, że wyspy peryferyjne (Fuerteventura, Lanzarote, La Palma, El Hierro i La Gomera), zamieszkałe przez 15% populacji archipelagu, dysponują 50% mandatów w regionalnym parlamencie. Drugą połową mandatów dysponują dwie centralne wyspy Tenerife i Gran Canaria (85% populacji)⁷².

Dla porównania warto przytoczyć w tym miejscu wyniki wyborów do Kortezów Generalnych. W przypadku wyborów do parlamentu ogólnokrajowego deputowani wybierani są w dwóch dużych okręgach wyborczych. Jak można zauważyć, zwiększenie proporcjonalności bardziej premiuje duże formacje ogólnokrajowe niż partię regionalną.

Tabela 4

Poparcie w wyborach do Kongresu Deputowanych na obszarze Wysp Kanaryjskich

Partie	Lata																	
	1993			1996			2000			2004			2008			2011		
	G	%	M	G	%	M	G	%	M	G	%	M	G	%	M	G	%	M
PP	274 666	34	5	263 249	30	5	351 110	42	7	342 672	35	6	349 568	35	6	446 118	48	9
PSOE	241 648	30	5	330 513	38	5	186 363	22	3	333 084	34	6	395 182	40	7	231 086	25	4
CC	207 077	26	4	220 418	25	4	248 261	30	4	235 221	24	3	174 629	17	2*	143 881	15	2**

* Santa Cruz — 2, Las Palmas — 0 ** Santa Cruz — 1, Las Palmas — 1.

Opracowanie własne na podstawie danych zebranych ze strony: [<http://www.infoelectoral.interior.es> (dostęp: 26.05.2015)].

W związku z tym nie ulega wątpliwości, że mechanizm wyborczy premiuje ugrupowanie posiadające rozbudowaną strukturę organizacyjną na wszystkich siedmiu wyspach archipelagu. Jest nim oczywiście Koalicja Kanaryjska, której geneza związana jest z integracją środowisk lokalnych skupionych wokół *cabildos*. Skutki przyjętych rozwiązań spotęgowały deformację wyników wyborczych zwłaszcza w ostatnich latach. W roku 2007, mimo że PP dogoniła CC w liczbach bezwzględnych, otrzymała 4 mandaty mniej. Cztery lata później wyprzedziła Koalicję o 65 tys. głosów, co doprowadziło jedynie do zrównania stanu liczebnego obu reprezentacji. W roku 2015 choć regionaliści spadli na trzecią pozycję pod względem liczby zdobytych głosów, stworzyli najliczniejszy klub parlamentarny. Kolejny raz Koalicja Kanaryjska zainicjowała proces powołania egzekutywy, ponownie zapraszając do współpracy PSOE. Oficjalną umowę koalicyjną podpisano 22 czerwca 2015 roku z zamiarem jej realizowania przez kolejne cztery lata⁷³.

⁷² J.A. Garcías Rojas: *El Régimen electoral de los diputados autonómicos*. In: *El Régimen especial político-administrativo de Canarias. Las singularidades*. Eds. J.J. Rodríguez Rodríguez, J.A. García Rojas. Madrid 1999, s. 110.

⁷³ A. Sánchez: *CC y PSC firman para cuatro años*. „Canarias 7” (wersja elektroniczna) [<http://canarias7.es/articulo.cfm?id=380289> (dostęp: 26.06.2015)].

Nowym przewodniczącym Wspólnoty Autonomicznej został dotychczasowy wódarz Santa Cruz de Tenerife, Fernando Clavijo.

Podsumowanie

Z perspektywy ponad dwóch dekad aktywności Koalicji Kanaryjskiej i trzech funkcjonowania Hiszpańskiego Państwa Wspólnot Autonomicznych można uznać, że konsolidacja środowisk regionalnych na Wyspach Kanaryjskich powiodła się. Koalicja Kanaryjska jest dziś dojrzałym projektem politycznym, partią regionalną, która skutecznie agreguje i artykułuje interesy społeczności kanaryjskiej. Wynika to z dwóch przyczyn. Po pierwsze, liderzy kanaryjscy wykorzystali najlepszy z możliwych momentów na jej powołanie. Nadchodząca alternacja władzy na szczeblu ogólnokrajowym oraz postępująca dekompozycja CDS w roku 1993 wygenerowały koniunkturę na regionalną partię środka. Po drugie, kierownictwo CC nie tylko efektywnie broniło interesu regionu, reformując statut autonomiczny i poszerzając uprawnienia wspólnoty autonomicznej, ale i skutecznie przeprowadziło instytucjonalizację swojego ugrupowania. Pozwoliło to utrzymać stan posiadania zlokalizowany w centrum sceny politycznej.

U swych początków CC była traktowana jako młodsza i zakompleksiona siostra katalońskiej CiU czy baskijskiej PNV, ugrupowań posiadających bogatą tradycję zmagania o upodmiotowienie swoich etnosów. Partie te z dużym dystansem podchodziły do formacji⁷⁴, która poprzez nacjonalistyczny dyskurs i symbolikę starała się uwiarygodnić jako „ruch etnoregionalny”. Nie ulega wątpliwości, iż Koalicja Kanaryjska jest produktem hiszpańskiej regionalizacji. Innymi słowy, nie powstałaby, gdyby nie ukonstytuowała się wspólnota autonomiczna dwóch kanaryjskich prowincji. Fakt ten zmusił elity insularne, żyjące w geograficznym odseparowaniu, do podjęcia kooperacji, gdyż o ich losach nie miała decydować już jedynie władza centralna, ale również nowa administracja regionalna. Mając to na uwadze, odpowiedź na pytanie o zaliczenie CC do kategorii partii etnoregionalnych pozostawiamy w zawieszeniu. Kwestie tożsamości terytorialnych są sprawami niezwykle dynamicznymi zwłaszcza w kontekście coraz intensywniejszych procesów globalizacyjnych, dlatego trudno udzielić odpowiedzi na to pytanie. Nie było to zresztą celem postawionym w niniejszym opracowaniu.

---

⁷⁴ O lekceważącym stosunku CiU i PNV do CC może świadczyć wykluczenie jej z przetargów koalicyjnych z PSOE, po tym, jak przebojem weszła do parlamentu ogólnokrajowego w czerwcu 1993 r.

W przeciwieństwie do innych projektów regionalnych, jakie powstały w Hiszpanii po uformowaniu się państwa wspólnot autonomicznych, to Koalicja Kanaryjska odniosła największy sukces. Rządzi na archipelagu już od dwudziestu dwóch lat, sprawnie kontrolując proces decyzyjny z wykorzystaniem mechanizmów stosowanych przez ustabilizowane partie. Najprawdopodobniej taki stan rzeczy utrzyma się do 2019 roku.

Koalicja Kanaryjska przeszła proces instytucjonalizacji i dziś stanowi dojrzały projekt polityczny. W aspekcie struktury organizacyjnej i rutynizacji zachowań wewnątrzpartyjnych upodobniła się do partii ogólnokrajowych. CC charakteryzuje się także interesującymi, umożliwiającymi jej szersze penetrowanie elektoratu, innowacjami w postaci organów eksterytorialnych, w tym struktur partyjnych w Wenezueli, dzięki którym może skuteczniej zabiegać o głosy emigracji uprawnionej do głosowania w wyborach do parlamentu kanaryjskiego i ogólnokrajowego.

Na przeszkodzie pełnej konsolidacji Koalicji Kanaryjskiej w kształcie, jaki wyłonił się w roku 1993, stanął jednak spór pomiędzy sektorem kanaryjskiej centroprawicy z Teneryfy (ATI) a centrolewicą z wyspy Gran Canaria (ICAN). Rozbieżna ewolucja systemów partyjnych na obu wyspach zapoczątkowana u progu tranzycji demokratycznej skierowała regionalizm kanaryjski w dwóch przeciwnych kierunkach. W zachodniej prowincji to AIC przejęły byłych działacze UCD, później CDS, a ich głównym konkurentem stała się ogólnokrajowa PSOE. We wschodniej części archipelagu sukces z kolei odniósł regionalizm centrolewicowy w postaci Inicjatywy Kanaryjskiej czy AM, dla których głównym rywalem była prawicowa i ogólnokrajowa Partia Ludowa. To ona zgarnęła na wyspie Gran Canaria spuściznę po UCD i CDS, które po przekształceniu się w regionalne CCN i dziesięcioletniej przygodzie z Koalicją Kanaryjską, zostało ostatecznie wchłonięte przez PP.

Rozbieżności ideologiczne pomiędzy ATI a ICAN utrudniały wewnętrzną integrację Koalicji Kanaryjskiej. Jedyнным sposobem na wyeliminowanie słabej strony całego projektu było rozwiązanie struktur insularnych na wyspie Gran Canaria i usunięcie zbuntowanych działaczy ICAN. W ten sposób kierownictwo partii zrealizowało ostatecznie pełną integrację organizacyjną i ideologiczną kosztem marginalizacji ugrupowania na tej wyspie, a marginalizacja ta trwa aż do dziś. Trudno traktować jednak te działania w kategoriach sukcesu czy porażki. Próżno bowiem szukać w hiszpańskim systemie partyjnym (*vide* Katalonia, Kraj Basków) prawicowo-lewicowych fuzji programowych. Dlatego wyodrębnienie się w kanaryjskim ruchu regionalnym dwóch opcji ideologicznych: centroprawicowej Koalicji Kanaryjskiej i centrolewicowej Nueva Canarias należy oceniać jako naturalny proces porządkowania miejscowej sceny politycznej.

Koalicja, która nigdy nie zdobyła pod swoim szyldem bezwzględnej większości głosów w regionalnej legislaturze, a od 2003 roku niepotrafiąca

odwrócić trendu spadku poparcia, w dalszym ciągu utrzymuje się u steru rządów. Tłumaczyć to można tym, że zarówno w okresie niskiej instytucjonalizacji w wymiarze organizacyjnym, tj. do roku 2005, jak i po unifikacji CC cechowała wysoka zdolność koalicyjna. Szybkie przejęcie władzy w regionie i utrzymanie jej w kolejnych latach, sprawiło, że stała się ona niezbędnym graczem w sferze przetargów politycznych. Niewątpliwie było to i jest w dalszym ciągu konsekwencją skutecznego zagospodarowania środka sceny politycznej i deformującej roli mechanizmu wyborczego. Koalicja Kanaryjska jako partia obrotowa może zawierać koalicje rządowe z Partią Ludową lub socjalistami albo porozumienia parlamentarne wspierające rząd mniejszościowy. Choć jest siłą wiodącą w przetargach koalicyjnych, często warunkuje swoje działania ofertami składanymi przez administrację centralną. Co ciekawe, sama jest uzależniona od dynamiki politycznej na szczeblu ogólnokrajowym. Skomplikowane związki polityczne wpływające na stabilność tworzonych w regionie rządów świadczą o ścisłych relacjach pomiędzy polityką kanaryjską a centralną⁷⁵.

W obliczu głębokiego przemodelowania hiszpańskiej sceny politycznej, pojawienia się nowych alternatywnych rozwiązań programowych, na przykład partii Podemos czy Ciudadanos, CC w dalszym ciągu kontroluje regionalny rynek polityczny. Na mocy porozumienia z PSOE najprawdopodobniej będzie kierowała regionalną egzekutywą przynajmniej do roku 2019. Dziś trudno sobie wyobrazić sytuację, w której na Wyspach Kanaryjskich nie rządzi Koalicja Kanaryjska. Niech ta konstatacja stanowi ostateczny argument za tym, iż projekt ten odniósł instytucjonalny sukces.

---

⁷⁵ M. Myśliwiec: *Pozycja partii regionalnych...*, s. 353.